

IRODALOM.

Mosso Angelo: Az ifjúság testi nevelése. Fordította és bevezető tanulmánnyal ellátta Karafiáth Márkus dr. 160 oldal. Lampel R. könyvkereskedése. Ára.

A magyar atlétikai szövetség igen nagy tetre határozta el magát, amellyel mindenkit, aki a testi nevelés barátja, rendkívül lekötelez. Egy testnevelési könyvtár kiadására és terjesztésére vállalkozott, hogy azon elveket, amelyeket hirdet, a nagyközönséggel is megismertesse. E célból első sorban Mosso Angelo, a turini egyetem híres élettan-tanárának könyvét fordíttatta le annak zálogául, hogy a testnevelés ügyét a tudomány követelményeinek megfelelően fogja a szövetség művelni.

Mosso könyve nem mai keletű, 1892-ből való, amidőn Európaszerte nagy mozgalom fejlődött ki a szabadkézi gyakorlatok és főleg a játékok érdekében, amikor a svéd torna kezdett mindenfelé elterjedni. Ezen mozgalom különösen azoknak jött kapóra, akik az eladdig egyetlen rendszeres tornát, a német tornát, nemcsak tudományos okokból, hanem nemzeti szempontokból is rossz szemmel nézték anélkül, hogy helyébe jobbat tudtak volna ajánlani. Itt a francia bizottság, melynek élén *Marey*, az élettan egyik leghíresebb tanára állott, itt az olasz bizottság — és dacára az elmúlt másfél évtizednek újat létesíteni ezek sem voltak képesek. Ellenben hódító körútjára indult a svéd torna és mindenfelé elterjedtek a játékok.

Mosso is azok közé tartozik, akik a német torna ellenségei és 12 fejezetből álló művének legérdekesebb része azon fejezet, amelyben a német tornát bírálja, amit az «Akrobatizmus» című fejezetben folytat (99—113. és 114—125. lap). Spencer idézetével kezdi, ki megengedi, hogy a torna ugyan több a semminél, de aki egyúttal kerekken tagadja hogy «a játékkal egyenértékű volna». A hátrányok egyrészt a kevéssé változatos mozgásokban állanak, ami az egyes izmok gyors kifáradását és túltengését okozza, másrészt az élvezet hiányában. Maga Mosso gyógyszernek mondja a német tornát, amelyet azért találtak ki, hogy az időt, amelyet a test fejlesztésére kellett szentelni, a legrövidebbre szabhassák (100. l.). Burgerstein szerint pedig fárasztó, mert a tanuló egy egész óra alatt áll és egy-egy

tanuló alig gyakorol 1—2 percet, ami a tömegtorna hibája. Ezen segíteni lehet, mint a magyar példa bizonyítja. Növelték a bajt a tornatanárok, akik egyrésztől mindenféle mozdulatokat találtak ki, másrésztől valóságos professzorok akarnak lenni, akik a monométerrel és spirométerrel kísérleteznek vagy pentatlonról előadást tartanak, de egy tornagyakorlat bemutatásától irtóznak. Hozzájárulnak a rossz tornacsarnokok és helyiségek; látott olyanokat is, melyek inkább börtönhöz hasonlítanak. A tanügyért sokat áldozó Milanóban 800 gyermek tornázott egy kilenc lépés széles, tizenyolc lépés hosszú, mély, penészes tornahelyiségben!

Tudományosabb már azon ellenvetése, hogy a német torna főképp a kar- és vállizmokat erősíti, ami által a lábszárak erősítését elhanyagolja, amire tulajdonképp szükség van. Különösen a német tornára nézve jellemző korlátot és nyújtót támadja meg; ilyen mozgásokra az életben soha sincs szükség és nagy élvezettel idézi Lagrange francia fizologust, aki a német tornát *majomtornának* nevezi, mert a testnek felemelését kívánja; ez a majomnak mégis könnyebb, mert alsó végtagjaival és farkával is kapaszkodhatik. A torna Mosso szerint a testnevelésnek csak kiegészítő része lehet.

Hasonló erővel küzd Mosso a katonai nevelés és iskolai zászlóaljakkal ellen. Úgy a katonai gyakorlatokat mint a céllövészetet eltéli, mely tudvalevőleg az olasz hadférfiak kedvenc eszméje. Katonák idézeteit sorolja föl, akik szerint minden katonásdi csak ront. A céllövészetet boncolva arra az eredményre jut, hogy elég ezt 18 éves korban kezdeni 14 év helyett; fő az idegrendszer erősítése. Az altisztek pedig iskolába egyáltalán nem valók.

Ha most azt kérdezzük, hogy mily irányba kívánja Mosso az ifjúság testi nevelését terelni, akkor első sorban a játék mellett foglal állást könyvének első négy fejezetében. Igen érdekesen ismerteti, hogy a renaissance korában milyen volt a testi nevelés Olaszországban; főleg a labdajátékok voltak elterjedve. Sőt szerinte *Harvey*, a vérkeringés felfedezője Olaszországból Angliába vitte át a játékot. A jelenkori angol nevelés, a testi nevelés az egyetemeken, a kollégiumok és az idő felhasználása Anglia és a kontinens iskoláiban teszik a további fejezetek tárgyait, amelyekben minden erejével a játék mellett küzd.

A játékon kívül a svéd tornának kíván helyet adni, amely a tudományos jelleget leginkább hordja magán. Habár ismeretei e tekintetben tökéletlenek, hiszen a svéd torna eszközei közül csak a palánkot (amit a fordító lécezetnek nevezett el) és legfeljebb a padot nevezi meg, mégis igen jól jellemzi a svéd gyakorlatok egészségi előnyeit a némettel szemben és főleg a leányoknak ajánlja.

Harmadsorban tekintettel a férfi ifjúság feladatára a haza védelme körül, a menetelést, mint a jó katona legfontosabb kellékét követeli és vele kapcsolatban a gyors és távolfutást. Épen a városi élet miatt hanyagolják el a lábak erősítését, pedig akárhány harcot a lábszárak döntenek el. Egy hadoszlop meneteléséről szóló leírásában gyönyörűen írja le az elváltozásokat, miket az elgyengülő katonáknál észlelhetni; katonaoorvos korából tudja, hogy az elmaradozók városi szülöttek voltak. A menetelést a hát megterhelésével kívánja végeztetni, tekintettel a háti bőröndnek nagy szükségére a katona háztartásában, de hogy milyen legyen a hát megterhelhetése, arról nem szól.

A testgyakorlat oktatását megfelelően kiképzett tanárookra óhajtja bízni, hogy ekkép is nyilvánvaló legyen a testi és szellemi nevelés egyenjogúsága, míg a felügyeletet orvosokra bízna. A jelenlegi (olasz) tornatanítók nem felelnek meg, mert lelkesedést az ifjúságba önteni, rendet fenntartani nem tudnak. Mindenkép több időt kíván a heti egy óránál, minek következtében a testgyakorlatra egész évben 20, sőt egyes liceumokban épenséggel csak 10 óra jut. Amióta a torna nem kötelező, benne az ifjúságnak csak 10%-a vesz részt.

Mindenki, legalább minálunk, készségesen el fogja ismerni Mosso azon követelésének jogosultságát, hogy kollégiumnak vagy iskolának nem is volna szabad lennie, amelynek nincs tornacsarnoka és játszótere és olyan pajtaféleje, mely esőben, havazáskor menedéket nyújt. De hogy mily nehéz iskolákat ilyenekkel ellátni, arról Karafiáth M. előljáró tanulmánya tanuskodik. Van még most is hat középiskolánk tornacsarnok nélkül. A 185 vidéki középiskola közül 16 intézet ifjúsága az udvarra szorul, 27 a baromvásárra, 4 a legelőre van utasítva, 14-nek egyáltalában nincsen játékhelye. Hogy mily szomorú a fővárosi középiskolák helyzete e tekintetben, elég reámutatni. A vidék pedig — elég szomorú — követi a főváros példáját. Hic Rhodus, hic salta.

Végül Mosso — bármily barátja a játéknak — távolról sem pártfogolja a versenyeket, az erősek kiképzését s ha dicséri az angol tanulók versengését, ezt azért teszi, mert «állandó tréningben» kell lenniök, minthogy nem tudják, hogy mikor hívják ki őket. Szerinte «jó, hogy vannak a sport különböző neveit, a tornát, vívást, csolnakázást, úszást stb. terjesztő egyesületek, de a versenyekkel és bajnoki díjakkal csak a kiváltságosak törődjenek. A kormánynak azonban az a kötelessége, hogy azok behatóbb gondozásával foglalkozzon, azok ereje gyarapításával, akiknek testi ereje alacsonyabb értékű és akik a társadalom és a hadsereg jóval nagyobb részét teszik. (151. lap.)» Arany szavak, melyek méltán megérdemlik a közfigyelmet,

különösen azon sportegyesületek részéről, melyek a középiskolai ifjúságra is kivetik hálójukat, amit maga Karafiáth M. is rosszal.

Mosso műve rendkívül kellemes olvasmány, mely nem száraz tudományossággal foglalkozik a felmerülő kérdésekkel, sőt sokszor megtörténik, hogy valamelyik eszmén elkalandozva, egész máshova vezeti az olvasót. A kitünő fordítás egyenesen ajánlja e művet minden művelt magyarnak, nemkülönbén a bevezető tanulmány Karafiáth tollából, mely — némely apróságoktól eltekintve — hű képet ad testnevelésünk fejlődéséről és jelenlegi állapotáról.

Dr. Juba Adolf.

*

Heubaum Alfréd: Pestalozzi. — Berlin, Reuther et Reichard. 1910. 368 l.

Mennél több kötetét látom Lehmann «Die grossen Erzieher» c. vállalatának, annál inkább sajnálom, hogy irodalmi viszonyaink még eddig nem engedték meg hasonló vállalat megindítását. Pedig ránk férne a nagy nevelők eszmevilágából kisugárzó meleg és úgy látjuk egyes újabb példákából, hogy a jó pædagogiai munkának van immár nálunk is kelendősége.

Egy-egy nagy ember élettörténete, ha egyttal eszméinek fejlődését is bemutatja, érdekesebb a legszebb regénynél és sokkal több tanulságot rejt magában tanítóemberre egy-egy nagy nevelő lelkébe való bepillantás, mint a száraz elméletek egész kötetso-rozata.

Tizenkilenc fejezetben mutatja be itt Heubaum Pestalozzit mint pædagogust, politikust, emberbarátot és költőt. Törekvéseit, működését annak a kornak részletesen és szépen megfestett kereteibe illeszti. Nem egyszerű életrajz, nem is csupa méltatása nagyarányú irodalmi működésének; hanem a kettő együttvéve, a szerző szellemes és találó kritikai megjegyzéseivel fűszerezve.

A családi életért rajongó gyermek, aki már 6 éves korában elvesztette atyját, a zürichi Schola Carolinában nevelkedett és szerzett ismereteket. Ismereteket, mondom; mert a tudomány megszerzése az ifjak saját munkásságának volt eredménye. Könnyen hevülő lelkét feltűzelték Bodmer patriotái s a XVIII. század 70—80-as éveinek a tyrannusgyűlölete a 20 éves ifjú Agis c. elbeszélésének főmotívuma (1766). Majd megint a mezőgazdaságot istápoló korszellem ragadta magával.

Földműves akar lenni; közben pedig már a zseni önérzetével nagy tetteket ígér Schulthesz Annához (később feleségéhez) írt leveleiben 21 éves korában. A gyermeknevelés kérdése foglalkoztatja már akkor is, félig Rousseau szellemében. A szabad természet tantermébe